

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบของการดำรงชีวิตของผู้คนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต อันเป็นผลมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกให้เข้าถึงความสบายแก่ผู้คน จากการพึ่งพาอาศัย อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเชื่ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้คนปัจจุบันโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองกลับใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว นิยมวัดดูมากกว่าเห็นคุณค่าของจิตใจผู้คน เข้าสู่ลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดโต่ง เน้นเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไป ดำรงชีวิตในลักษณะตัวใครตัวมัน มนุษย์แปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ ว่าเหว่ เหงา เครียด ไม่สามารถเผชิญกับปัญหาที่ถาโถมเข้ามากระทบอย่างรุนแรงได้ หลายคนต้องไปพึ่งวัตถุ พึ่งยาเสพติด แก้ปัญหาด้วยการไม่คิดหรือคิดสั้น เกิดปัญหาสังคม ปัญหายาเสพติด ปัญหาด้านจิตใจ เหล่านี้เป็นต้น (ประเวศ วะสี, 2545)

สุขภาพที่ดีเป็นภาพสะท้อนของสุขภาพจิต การสร้างสังคมแห่งสุขภาพหรือสังคมที่มีสุขภาพดี จึงเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมในการเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ซึ่งต้องการจินตนาการใหม่ที่จะสร้างสันติสุขร่วมกัน เป็นจินตนาการใหม่ที่มีพลังไม่เฉพาะแต่เชิงเหตุผลเท่านั้น แต่ต้องมีพลังในทางมนุษยธรรมและจิตสำนึกอย่างเพียงพอที่จะขับเคลื่อนให้สังคมทุกระดับเกิดการเรียนรู้และปรับตัวที่คนในระดับรากฐาน การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับเล็กที่สุด เป็นการสร้างจิตสำนึกใหม่ภายใต้ปัญญาญาณที่มีรากฐานจากความดี ความงาม และความจริง การสร้างสุขภาพของสังคมไม่ได้เกิดจากการทำงานอย่างแยกส่วน หากแต่ต้องอยู่บนความร่วมมือกันของทุกฝ่ายตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบัน และสังคม ในการเรียนรู้และเติบโตไปพร้อมๆ กัน (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2546)

กระแสปฏิรูปการศึกษาทำให้กระบวนการจัดการศึกษาเปลี่ยนไป จากการจัดการศึกษาเพื่อให้นักมีงานทำและเพื่อการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและเพื่อพัฒนาองค์รวมของคน ทั้งนี้การปฏิรูปเฉพาะระบบการศึกษาอย่างเดียวไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคม จึงต้องปฏิรูปสังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างอื่นๆ ไปพร้อมกัน การปฏิรูปการศึกษาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการสร้างความเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะการศึกษาต้องการการมีส่วนร่วมจากชุมชนเพื่อ

ตอบสนองต่อปัญหาของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โรงเรียนเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน ต้องอาศัยชุมชนที่เข้าใจ ร่วมกันแก้ไข ร่วมคิดร่วมทำ โดยโรงเรียนเปิดประตูให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน สร้างให้เกิดชุมชนกับการศึกษา เพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ เรียนรู้ที่จะรู้จักตน รู้จักคนอื่น และรู้จักสังคม ส่งเสริมพัฒนาให้เกิดปัญญาและใช้ปัญญาเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดกับสังคม (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2541)

สภาพสังคมไทยที่ถูกกระทบด้วยกระแสโลกาภิวัตน์เข้าสู่ระบบของการแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญในการสร้างรากฐานของชีวิตและจิตใจ สภาพสังคมที่ห้อมล้อมด้วยสิ่งแวดล้อมที่สะท้อนความรุนแรง อาทิ การทารุณเด็ก ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงของสื่อ ชุมชน การเมือง และเศรษฐกิจ เด็กที่เกิดมาท่ามกลางความวิกฤติของสภาพสังคมเช่นนี้มีโอกาสเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตโดยปราศจากสุขภาวะ อันจะส่งผลถึงการเรียนรู้ที่อาจบกพร่องหรือมีพัฒนาการที่ล่าช้าได้ ปัญหาระดับชาติที่ใหญ่อันดับหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความเจริญของประเทศ คือ การด้อยคุณภาพในการพัฒนาเด็ก นิตยา คชภักดี ได้นำเสนอข้อมูลพัฒนาการเด็กไทยในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการดูแลเด็กและการศึกษาปฐมวัย ณ สำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2547 ระบุว่า เด็กไทยจำนวน 10% มีพัฒนาการล่าช้าหรือต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งข้อมูลจากงานวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าเด็กยิ่งโตเปอร์เซ็นต์ความล่าช้ายิ่งมากขึ้น กล่าวคือ เด็กอายุ 0 – 3 ปี มีพัฒนาการล่าช้าร้อยละ 10 เด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป พัฒนาการล่าช้าร้อยละ 17.5 และเด็กอายุ 5 ปีขึ้นไป มีพัฒนาการล่าช้าร้อยละ 27 และอีกร้อยละ 28 สงสัยว่าจะล่าช้า ข้อมูลจากปี 2539 – 2540 แสดงระดับเขาวงกตปัญญาของเด็กวัย 6 – 12 ปี ว่าต่ำกว่าปกติ (ต่ำกว่า 90) ถึงร้อยละ 51.1 และข้อมูลจากปี 2543 แสดงให้เห็นว่าเด็กมีพัฒนาการด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ กล้ามเนื้อมัดเล็ก และภาษาที่ล่าช้าที่สุด ประกอบกับข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2542 ที่รายงานทำนองเดียวกัน ว่าเด็กไทยมีปัญหาในด้านการเรียนรู้ถึงร้อยละ 30 ทั่วประเทศ ซึ่งปัญหาพัฒนาการเด็กที่ด้อยคุณภาพนี้ทางภาครัฐยังไม่สามารถจัดบริการการให้ความช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ได้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม ทำให้เด็กและครอบครัวได้รับความช่วยเหลือต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (วินัดดา ปิยะศิลป์ และ สมจิตต์ ธรรมโนภาพ, 2543) ข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สูงขึ้นของการพบเด็กปฐมวัยช่วงปลายหรือเด็กวัยเริ่มเข้าโรงเรียนที่มีปัญหาพัฒนาการและการเรียนรู้ ซึ่งครูปฐมวัยต้องรับมือกับสถานการณ์ปัญหาพัฒนาการและความแตกต่างหลากหลายของเด็กในหลายลักษณะ เด็กบางคนอาจมีความไม่สามารถหรือความพิการที่เห็นได้ชัดเจน บางคนอาจมีพัฒนาการล่าช้า และบางคนอาจมีโอกาสร้อยละของความล้มเหลวทางวิชาการในอนาคต ซึ่งเด็กเหล่านี้ต้องการโปรแกรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นเฉพาะรายบุคคลสำหรับ

ความต้องการจำเป็นของแต่ละคนในการเสริมสร้างพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม ศักยภาพของเด็กจะได้รับการเติมเต็มอย่างดีที่สุดหากครูปฐมวัยสามารถทราบถึงความต้องการจำเป็นและค้นหาแนวทางในการช่วยเหลือได้อย่างทัน่วงที

เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องการความรักและการปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ ต้องการพื้นที่และโอกาสในการเติบโตอย่างมีความหมายในสังคมเช่นเดียวกัน เด็กที่มีความล่าช้าหรือมีพัฒนาการไม่ปกติที่ธรรมชาติของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ พัฒนาไปอย่างไม่สมดุล ทำให้การพัฒนานั้นติดอยู่ในขั้นของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับอายุที่แท้จริง เด็กกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างที่เข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาการและให้โอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษคือ การให้การช่วยเหลือเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่ม ซึ่งปัจจุบันแนวโน้มของการให้การช่วยเหลือเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่ม คือ การประสานศาสตร์ทางการศึกษาปฐมวัยเข้ากับการศึกษาพิเศษ ที่ครูปฐมวัยต้องสวมบทบาททั้งนักการศึกษาปฐมวัยในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่พร้อมที่เชื่อมต่อการเรียนรู้ การอำนวยความสะดวกให้เด็กเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง รวมทั้งการติดตามประเมินผลพัฒนาการเด็ก และสวมบทบาทของนักการศึกษาพิเศษ ในการนำข้อมูลพัฒนาการเด็กมาใช้เพื่อวางแผนการเรียนรู้รายบุคคล และส่งเสริมให้เด็กเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ (Wilson, 2003) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ครูปฐมวัยจำต้องรู้ให้เท่าและตามให้ทันกับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และรู้ว่าจะเข้าถึงความต้องการของเด็กในห้องเรียนปกติอย่างดีที่สุดได้อย่างไร (Westwood, 2003) ในการทำงานกับเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษนั้น สิ่งสำคัญคือการค้นพบปัญหาและการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่วัยแรกเริ่ม ซึ่งทักษะที่จำเป็นของการให้ความช่วยเหลือเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่มคือ การมองเด็กภายใต้บริบทของครอบครัวและการทำงานกับครอบครัว เนื่องจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กคือ พ่อแม่ หรือผู้ดูแลหลัก (Pugh, 1999) ประกอบกับปัจจัยส่งเสริมต่างๆ ได้แก่ ข้อค้นพบจากงานวิจัย การปรับเปลี่ยนปรัชญาและสมมุติฐานทางทฤษฎี และความไม่พึงพอใจของผู้ปกครองกับความสัมพันธ์แบบเดิมระหว่างตนและผู้เชี่ยวชาญที่ตนเป็นเพียงผู้รับบริการไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วมตัดสินใจหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กแก่ผู้เชี่ยวชาญ (Wilson, 2003) ที่สร้างแรงกระตุ้นให้เกิดการทำงานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยยึดครอบครัวเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนของการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือเด็กตั้งแต่วัยแรกเริ่มจากบทบาทที่ครูเป็นผู้รู้ ผู้ปกครองเป็นผู้รับข้อมูล มาเป็นทั้งสองฝ่ายเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน เรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนฐานของความเสมอภาคและประชาธิปไตย ทำให้บทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้ปกครองของครูนั้นไม่ได้อยู่บนฐานของการเป็นผู้ให้แต่เพียงฝ่ายเดียว

ในสภาพการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ครูปฐมวัยต้องสวมบทบาทหลากหลายในการเข้าถึงและตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและเด็ก ต้องเป็นทั้งเพื่อนที่ปรึกษา และนักสังคมสงเคราะห์ในเวลาเดียวกัน นอกจากนั้นครูควรเปลี่ยนทัศนคติจากการเน้นเฉพาะตัวเด็กสู่การเน้นระบบครอบครัว สร้างให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนมากขึ้น และช่วยให้ผู้ปกครองเป็นผู้ริเริ่มมากขึ้น (Kerka, 2000) กลวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพครูในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง คือ การทำความเข้าใจต่อทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดของผู้ปกครอง ครูต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจมุมมองชีวิตของผู้ปกครองเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองได้อย่างถูกต้อง และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ทั้งผู้ปกครองและเด็ก (Bodner, 2001)

ผู้ปกครองที่มีลูกซึ่งมีพัฒนาการล่าช้าหรือต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ประสบกับความเครียดมากกว่าผู้ปกครองที่มีลูกเติบโตอย่างปกติ Pope (1976) กล่าวว่า ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องการคำแนะนำและสนับสนุนในเรื่องการดูแลลูกที่บ้าน การรับมือกับสมาชิกครอบครัวและคนรอบข้างที่ไม่เข้าใจ และการทำความเข้าใจกับปัญหาเด็ก โดยในการเผชิญหน้ากับความท้าทายและการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่ลูกนั้น ผู้ปกครองกลุ่มนี้ต้องสร้างพลังให้กับตัวเองโดยการพัฒนาทักษะของการเป็นผู้ให้ที่มีประสิทธิภาพ (Nachshen, 1999) ซึ่งต้องการการสนับสนุนทั้งการช่วยเหลือและกำลังใจเพื่อให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ อาจเป็นรูปของกลุ่มช่วยเหลือ มูลนิธิ หรือองค์กร เนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคนี้ได้เพียงลำพัง ความต้องการเพื่อนและกลุ่มจึงมีความจำเป็นมาก Mowder (อ้างถึงใน Mitchelson, 2002) กล่าวว่า การรับรู้ของผู้ปกครองขึ้นกับขอบข่ายและความซับซ้อนของประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน เขาได้เสนอลักษณะพื้นฐาน 6 ประการที่สะท้อนบทบาทของผู้ปกครอง ได้แก่ ความผูกพัน วินัย การศึกษา การปกป้องและดูแล ความรับผิดชอบ และความไวต่อการรับรู้ ซึ่งลักษณะของผู้ปกครองและลูก ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ครอบครัว และบริบทสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวก่อรูปการรับรู้ของบุคคลให้แตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้ปกครองต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านทัศนคติ การรับรู้ของตนเอง และความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ปกครองต้องเปลี่ยนทัศนคติของตนเองให้ยอมรับความจริงและเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขไปพร้อมๆกับการพัฒนาลูกให้เติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

ในบริบทของโรงเรียนเรียนรวม การสร้างมิตรภาพแห่งความร่วมมือกับผู้ปกครองถือเป็นภาระหนึ่งของโรงเรียน และงานหนึ่งของโรงเรียนคืองานให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง ในการสร้างความรู้และให้แนวปฏิบัติต่อเด็กในทางที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ ซึ่งการทำงานกับผู้ปกครอง

เกิดขึ้นภายใต้กรอบของการปฏิบัติตามมุมมองการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และสัมพันธ์โดยตรงกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การจะสร้างให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้นั้นต้องอาศัยบริบทที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ Apt (2003) กล่าวถึง การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัตร เกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลสะท้อนความคิดต่อสมมุติฐานหรือความคาดหวัง แล้วมีการค้นหาสาเหตุ ทบทวน หรือเปลี่ยนแปลงความคิด การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการอธิบายว่าผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการบูรณาการความรู้ใหม่กับความรู้เดิม (รวมทั้งความเชื่อและประสบการณ์) ตามทัศนะของ Boyd ที่เสนอว่าการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการทำงานของพื้นที่ประสบการณ์ภายใน โดยขั้นหนึ่งคือการแสดงออกเชิงเหตุผล ผ่านการตระหนักรู้ การตัดสินใจ และการตีความ อีกขั้นหนึ่งคือการแสดงออกเหนือเหตุผลผ่านสัญลักษณ์ ภาพ และความรู้สึก โดยมีหัวใจของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ ความสามารถในการเข้าใจ ซึ่งเป็นการเลื่อนไหลอย่างเป็นพลวัตรระหว่าง 2 ขั้นความคิด คือ เหตุผลและเหนือเหตุผล (Imel, 1998)

ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคชีวิตได้นั้น ได้รับการหล่อหลอมจากทั้งประสบการณ์ภายนอกและประสบการณ์ภายในอย่างไร ครูผู้ที่ต้องทำงานร่วมกับผู้ปกครองควรตระหนักถึงความแตกต่างของบุคคล ปรัชญา แนวคิดของครูที่อาจไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความเชื่อและความคาดหวังของผู้ปกครอง ซึ่งครูต้องระมัดระวังในการที่จะตัดสินมุมมองของผู้ปกครองและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก เมื่อครูเข้าใจความเป็นตัวตนของผู้ปกครองและทราบว่าคนเราจะสามารถเรียนรู้ถึงระดับที่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร การสร้างให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเด็กร่วมกันจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษานำบัด (Curative Education) ภายใต้แนวคิดของมนุษยปรัชญา ที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยการประสานความร่วมมือกันระหว่างสหสาขาวิชา ได้แก่ แพทย์ นักบำบัด ครู รวมทั้งให้ความสำคัญกับผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตของเด็ก การศึกษานำบัดช่วยในเรื่องของการเลี้ยงดูเด็กที่บ้านโดยมีการสนับสนุนจากโรงเรียน และการส่งเสริมพัฒนาการเฉพาะด้านจากนักบำบัดหรือแพทย์ บนฐานของศิลปะและวิถีการใช้ชีวิตที่สมดุล ภายใต้องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการนำบำบัดที่เหมาะสม ซึ่งแนวคิดการศึกษานำบัดนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรที่จะทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ว่าประกอบด้วยหลักที่สำคัญ 3 ประการในการส่งเสริมให้เกิดเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของผู้ใหญ่ ได้แก่ ทฤษฎี การปฏิบัติ และศิลปะ (Curative Education and Social Therapy Council, 2001) จากหลักการได้พัฒนาสู่การปฏิบัติในการให้ความรู้และพัฒนาบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษดังนี้

1. วิธีการของการเข้าใจอย่างถ่องแท้ คือ การเรียนรู้ข้อความรู้ซึ่งมีวิธีการมากมาย เพื่อให้เกิดการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ได้แก่ การฟังบรรยาย การอ่านหนังสือ การศึกษารายกรณี การศึกษาประวัติชีวิตบุคคล
 2. วิธีการของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ คือ การสังเกตและเรียนรู้จากสถานการณ์ชีวิตประจำวัน และการได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ
 3. วิธีการของการทำงานศิลปะ คือ การทำงานศิลปะเพื่อให้เกิดการค้นพบศักยภาพแห่งตนในการมีประสบการณ์และการแสดงออกผ่านงานศิลปะ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และได้เรียนรู้ที่จะเอาชนะอุปสรรคและข้อจำกัดแห่งตน
- การพัฒนาเด็กตามแนวทางการศึกษานำบัดภายใต้แนวคิดมนุษยปรัชญาซึ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน ในการดูแลวิถีการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็ก โรงเรียน ในการบ่มเพาะความสามารถทางปัญญา และโรงพยาบาล ในการฟื้นฟูพัฒนาการที่บกพร่องไป เป็นแนวทางที่น่าสนใจแนวทางหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้ หัวใจของการแก้ปัญหาพัฒนาการเด็ก คือ การสร้างความร่วมมืออันดีระหว่างผู้ปกครอง ครู และแพทย์หรือนักบำบัด ให้เกิดเป็นเครือข่ายของการพัฒนาเด็กร่วมกัน สร้างให้เกิดชุมชนของการเรียนรู้ที่จะเข้าใจเด็กอย่างแท้จริงและสามารถปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษานำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง บนฐานของการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองและครู ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของวิธีการพัฒนาและการเรียนรู้ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบ เพื่อให้สามารถค้นหาพัฒนา ตรวจสอบ ปรากฏการณ์กระบวนการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษที่สะท้อนข้อมูลจริงที่ศึกษา อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในธรรมชาติของผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมทุกฝ่าย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษานำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในด้านการกระทำ คือ การปฏิบัติต่อเด็ก ด้านความรู้สึก คือ มุมมองต่อตนเองและเด็ก และด้านความคิด คือ การคิดใหม่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

คำถามการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีคำถามการวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. กระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้แนวคิดการศึกษำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีพัฒนาการอย่างไร และมีองค์ประกอบและขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร
2. กระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ ความรู้สึก และความคิด ของผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ครู และผู้วิจัยหรือไม่ อย่างไร และในลักษณะใด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประเด็นที่ศึกษา
 - 1.1 กระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
 - 1.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ ความรู้สึก และความคิด ของผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ครู และผู้วิจัย
2. วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

 - 3.1 ผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ที่มีบุตรหลานเรียนอยู่ในระดับอนุบาลปีที่ 3 - ประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในกำกับของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 8 ครอบครัว

3.2 ครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียน จำนวน 1 คน และมีบทบาทเป็นผู้ช่วยวิจัย

3.3 ผู้วิจัย ในบทบาทของครูและผู้อำนวยการความสะดวก

4. ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการพัฒนาระบบการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ใช้เวลาทั้งสิ้น 1 ปี 6 เดือน

ฐานแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษจาก 4 แนวคิด ได้แก่ หลักของการศึกษำำบ้ำัด การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษำำบ้ำัด การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทศศนคคตติ และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โดยค้ำำนึ่งถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้ปกครอง ในฐนฐานะผู้ใหญ่ที่เรียนรู้ ผู้ซึ่งมีศคคกยภพภพในการค้ันพบคความหมายของชีวิตได้ด้วยตัวเอง และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้้ปัญหา ประกอบด้วยการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มคนวงในหรือกลุ่มเรียนรู้ ได้แก่ ผู้ปกครอง ครูการศึกษาพิเศษ และผู้วิจัย ภายใต้การสนับสนุนจากกลุ่มคนวงนอกหรือเครือข่ายสนับสนุน ได้แก่ เครือข้ำายนักนำำบ้ำัด เครือข้ำายครูการศึกษาพิเศษ เครือข้ำายผู้ปกครอง และเครือข้ำายนักพัฒนาศคคกยภพภพภายในของบุคคล ที่หมุ่นเวียนเข้ามาสร้างให้เกิดพลังของการเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดการตั้งค้ำำถามในใจตนเองเพื่อค้ันหาค้ำำตอบ

การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษประกอบด้วย การเรียนรู้ทฤษฎี การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ และการทำำงานศิลปะ ซึ่งผนวกเข้ากับชั้นตอนของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นกระบวนการภายในของบุคคล ได้แก่ การรับประสพภพภพ การจดจำ และ การคิดสะท้อนวิพากษ์ ในการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครอง ในมิติ ด้านการกระทำ ความรู้สึก และความคิด ผู้วิจัยนำำเสนอเนื้อหาสาระแก่ผู้ปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษำำบ้ำัดภายใต้แนวคิดมนุษยปรัชญา ได้แก่ ธรรมชาติและพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ความหมายและองค์ประกอบของการศึกษำำบ้ำัด และบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน ในบริบทของการประชุมผู้ปกครอง บ้าน โรงเรียน และโรงพยาบาล แต่ละส่วนค้ำำเนินไปตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ และการสะท้อนความคิด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิด การศึกษานำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และศึกษาผลการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ของผู้เข้าร่วมกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทั้งในแง่การเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากทัศนคติของผู้ปกครอง ครู และผู้วิจัย โดยใช้ฐานแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ หลักของการศึกษานำบัด การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานำบัด การเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนลงภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 การทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นที่ศึกษาและหาความรู้เพิ่มเติมในด้านระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย เพื่อการออกแบบการวิจัย ที่เหมาะสม

1.2 การเตรียมตัวผู้วิจัย

1.3 การสังเคราะห์แนวคิดการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ที่มีความต้องการพิเศษ

1.3.1 ผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยขึ้นจาก 4 แนวคิด ได้แก่ หลักของการศึกษานำบัด การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานำบัด การเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.3.2 ผู้วิจัยตรวจสอบแนวคิดให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็ก ปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษที่สังเคราะห์ขึ้นร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

1.3.3 ผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงแนวคิดการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของ เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษที่สังเคราะห์ขึ้นตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการปฏิบัติการในภาคสนาม ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนปฏิบัติการ

1.1 การกำหนดผู้เข้าร่วมการวิจัย

1.1.1 การเลือกโรงเรียนที่ใช้เป็นสนามวิจัย

1.1.2 การติดต่อกับโรงเรียนที่จะใช้เป็นสนามวิจัย ผู้วิจัยขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนเพื่อทำการวิจัย และประสานกับครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเพื่อเข้าไปช่วยสอนในห้องเรียนพิเศษ และขอความร่วมมือเข้าร่วมกระบวนการวิจัยในฐานะผู้ช่วยวิจัย

1.1.3 การคัดเลือกผู้ปกครองผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 8 ครอบครัว โดยการกำหนดคุณสมบัติของผู้ปกครอง ดังนี้

ก) เป็นผู้ปกครองของเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีความต้องการพิเศษซึ่งเรียนอยู่ในระดับอนุบาลปีที่ 3 - ประถมศึกษาปีที่ 6 ในความดูแลอย่างน้อย 1 คน

ข) เป็นผู้ที่มีสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมและยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเชิงลึก

ค) เป็นผู้ที่สามารถสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นและมีเวลาในการอบรมดูแลบุตรหลานเมื่ออยู่ที่บ้าน

ง) เป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่สามารถอ่านเขียนได้

1.2 การสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กผู้ปกครอง และสร้างให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน

1.3 การประเมินความต้องการพื้นฐาน ผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและผู้ปกครอง โดยการศึกษาประวัติของผู้ปกครองและเด็กจากการเก็บข้อมูลเอกสาร การสังเกตพัฒนาการ และการเยี่ยมบ้านเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ในการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอด พัฒนาการเด็กในแต่ละวัย ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดู การใช้เวลาว่าง ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อตนเองและลูก และข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์หาความต้องการพื้นฐานที่เป็นจุดร่วมกันของผู้ปกครองแต่ละคนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพบนฐานความรู้ที่ถูกต้อง

1.4 การค้นหาเครือข่ายสนับสนุน ผู้วิจัยค้นหาเครือข่ายสนับสนุนซึ่งเป็นคนภายนอกโรงเรียนที่จะร่วมมือกับผู้วิจัยในการร่วมพัฒนากระบวนการและขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประกอบด้วย

- 1) เครือข่ายนักบำบัด
- 2) เครือข่ายครูการศึกษาพิเศษ
- 3) เครือข่ายผู้ปกครอง และ
- 4) เครือข่ายนักพัฒนาศักยภาพภายในของบุคคล

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการ

การปฏิบัติการประกอบด้วย 4 ส่วน ซึ่งดำเนินการประสานกัน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการประชุมร่วมกัน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มระหว่างผู้ปกครอง ครู และผู้วิจัย โดยผู้วิจัยจัดการประชุมและทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกประสานงานกับเครือข่ายภายนอกโรงเรียนในการเข้ามาขับเคลื่อนและกระตุ้นความคิดของกลุ่ม ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ

- 1) กิจกรรมเพื่อการกระตุ้นความคิดและต่อยอดความรู้เกี่ยวกับการศึกษา บำบัด ได้แก่ การฟังบรรยาย การฟังกรณีศึกษา การระดมสมอง
- 2) กิจกรรมเพื่อพัฒนาภายในตนเอง เป็นการทำงานกับความรู้สึก ได้แก่ การทำงานศิลปะ การฝึกสติ
- 3) กิจกรรมเพื่อการคิดสะท้อนวิพากษ์ประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิม ได้แก่ การเล่าอัตชีวประวัติ สุนทรียสนทนา การเล่าเรื่องราว

ส่วนที่ 2 การส่งเสริมการปฏิบัติกับลูกที่บ้าน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคลของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน โดยผู้วิจัยและครูเยี่ยมบ้านและให้คำแนะนำในการปฏิบัติแก่ผู้ปกครอง ผู้ปกครองปฏิบัติตามแผนการจัดการโปรแกรมส่งเสริมการปฏิบัติที่บ้าน (Individualized Service Plan – ISP) ซึ่งวางแผนร่วมกันกับครูและผู้วิจัย รวมทั้งติดตาม สังเกตพัฒนาการเด็ก และสื่อสารกับครูผ่านสมุดบันทึกของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 3 การประสานงานในห้องเรียนพิเศษ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคลของผู้ปกครองในการติดตามพัฒนาการเด็กที่เกิดขึ้นในห้องเรียนพิเศษ โดยผู้วิจัยติดตามและประสานงานระหว่างผู้ปกครองและครู ผู้วิจัยและครูจัดการเรียนการสอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan – IEP) ซึ่งวางแผนร่วมกันกับผู้ปกครองและครูประจำชั้น ในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของเด็ก ผู้ปกครองติดตามและสะท้อนความคิดต่อพัฒนาการเด็กผ่านสมุดบันทึกของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 4 การติดตามการบำบัดรายบุคคล เป็นการติดตามการเรียนรู้รายบุคคลของผู้ปกครองในการทำงานกับแพทย์หรือนักบำบัดเฉพาะทาง โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์นักบำบัดเพื่อให้ได้ข้อมูลการบำบัดของเด็กรายบุคคล ผู้ปกครองประสานกับแพทย์หรือนักบำบัดเฉพาะทาง นำวิธีการที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติต่อเนื่องกับลูกที่บ้าน และสื่อสารข้อมูลหรือผลการบำบัดแก่ครูห้องเรียนพิเศษ

ระยะที่ 3 การถอดประสบการณ์

การถอดบทเรียน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 3.1 การทบทวนภาพการเรียนรู้
- 3.2 การประเมินผลการเรียนรู้
- 3.3 การตัดสินใจร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอกระบวนการ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอกระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางในการสร้างกลุ่มกัลยาณมิตรระหว่างผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษและครู บนฐานของการเรียนรู้ร่วมกันสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแนวทางแก่โรงเรียนที่เห็นความสำคัญของการทำงานกับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษในการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกัน และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ได้เรื่องราวของผู้ปกครองแต่ละคนที่สะท้อนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหา ซึ่งเป็นสาระของชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ปกครอง ครู และผู้เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ